

SOTERIOLOGIE LITERARĂ CU DAMIAN STĂNOIU

DOI: 10.35923/978-630-327-052-4/14

Valy CEIA

Universitatea de Vest din Timișoara

e-mail: valy.ceia@e-uvvt.ro

Literary Soteriology with Damian Stănoiu

Abstract: A chronicler of monastic life, reading Damian Stănoiu's work highlights a writer who understood his mission to the end. His heroes – when naive, serene, angelic, when vitriolic, radical, diabolical – are monastic faces, but no inhibitions are placed in the way of a narrative that does not mince its words. The realism of the text is counterbalanced by the consubstantial humour, which increases its intensity in relation to the norms, the precepts of the universe described. My work seeks to discreetly indicate how these are metamorphosed, what their imprints are in this game of literature, noting that, in fact, we are dealing with an open, „edifying” irony (Jankélévich).

Keywords: *Damian Stănoiu; monastic world; stylistics; literary soteriology; irony.*

Rezumat: Cronicar al vieții monahale, lectura operei lui Damian Stănoiu pune în lumină un scriitor ce și-a înțeles menirea până la capăt. Eroii săi – când naivi, senini, angelici, când vitriolanți, radicali, diabolici – sunt fețe mănăstirești, însă nicio inhibiție nu se pune stavilă narațiunii ce nu menajează. Realismul textului este contrabalansat de umorul consubstanțial, ce își gradează intensitatea în raport cu normele, preceptele universului descris. Lucrarea mea caută să indice discret cum se metamorfozează acestea, care sunt amprentele lor în acest joc al literaturii, constatând că, în fapt, avem a face cu o ironie deschisă, „ziditoare” (Jankélévich).

Cuvinte-cheie: *Damian Stănoiu; univers monahal; stilistică; soteriologie literară; ironie.*

I. Ucenicii existențiale

S-a spus că scrierile lui Damian Stănoiu inspirate din viața mirenilor „se află la periferia literaturii” (*** 1979, s. v.). Încadrabile categoriei largi de scrieri fără substanță, ce vin și pleacă, acestea nu-i conferă autorului lor un loc distinct în istoria literaturii românești. În schimb, în operele ce descriu viața monahală „Damian Stănoiu – constată George Călinescu – este un scriitor cu multă putere de observație și de compoziție, dar mai ales un stilist de o savoare incomparabilă, egal fără monotonie [...] și de o neobosită statornicie a talentului” (Călinescu 1991, 294). E, într-adevăr, neîndoielnic faptul că scriitorul, un exilat existențial, redă cu forță auctorială inconfundabilă universul mănăstiresc complex, ascunzând multă zbatere îndărătul unei aparente vieți egale, tăcute, așezate.

Alungat din cinul călugăresc pentru îndrăznelile sale literare, în care personajele, întâmplările sunt ale mănăstirii, Damian Stănoiu zugrăvește, nu cu o rece detașare, ci cu o implicare din care se naște însăși savoarea expresivă a scrierilor, faptele pe care le socoate ca întinând statutul și menirea acestor ostași ai lui Dumnezeu. Sunt convingeri pe care le reflectă explicit *Cuvântul înainte* al autorului la una dintre amplele sale nuvele, *Ucenicii sfântului Antonie*: „Bunul Dumnezeu a vrut să facă om care *să-i semene* întru totul – și n-a izbutit... Eu, dimpotrivă, m-am trudit aproape treizeci de ani să creez un om care să *nu-mi semene* – și tot zadarnică mi-a fost osteneala... (s.a.)” (Stănoiu [1958], 29). Desigur, nu putem eluda faptul că titlul aduce în prim-plan însăși efigia vieții monahale autentice, pe sfântul Antonie cel Mare, întemeietor al vieții monahale și, deopotrivă, un reper desăvârșit al vieții ascetice. Având, așadar, drept jalon existențial imaginea exemplară a sfântului Antonie, ucenicii ni se dezvăluie în primă instanță drept jalnici epigoni ai părintelui spiritual. Treptat, însă, intuim, apoi – dacă lectura nu e impulsionată doar de suprafața alunecoasă a textului – vedem că și/tocmai în aceste suflete sunt sădite rădăcinile neprihănirii, ce au șansa de a crește. Aliindu-se cu cei înfățișați în operele sale, Damian Stănoiu aderă implicit la scăderile omenești ale acestora, încât, și dacă se degajă ironia, ea se răsfrânge și asupra autorului însuși, integrat mediului reprezentat. Programatic, scriitorul asimilează întreprinderea sa literară aceleia duhovnicești:

«PENTRU MÂNTUIRE...

Poruncește Scriptura: „Plângeți-vă păcatele voastre...”

Zice autorul acestor cărți: „Râdeți de păcatele altora...”

Două căi, aceeași țință... Rămâne să vă alegeți.» (*ibidem*, 27).

Dar opera lui Damian Stănoiu ne dezvăluie și strădania unui om de a se împăca cu sine. Jindul adânc al armonizării principiilor cu faptele, al eticii cu imboldurile firii constituie nu atât lupta eroilor lui Damian Stănoiu, cât, îndeosebi, a scriitorului însuși. Una dintre amprentele și, poate, cea mai intensă linie ordonatoare a textelor aceasta este: imaginea auctorială – mereu perfectibilă, mereu dornică de mai bine, mereu soluționând, mereu neliniștită – ne însoțește statornic. Este una dintre dimensiunile particulare ale textului, a cărui tensiune auctorială (intrinsecă oricărei opere veritabile) se înalță constant într-o construcție derivată, cumva, din a textului însuși. Scrierile devin parabole existențiale, cu tâlcuri în primul rând pentru autorul lor – ce își asumă astfel distorsiunile, meandrele, cursele proprii vieți, conștient că doar înaintarea ascensională și, ziditoare, nemulțumirea de sine asigură un ritm și un rost al devenirii. În coerență cu viziunea creștină, potrivit căreia cunoașterea lui Dumnezeu se înfăptuiește pe două căi, dihotomice, apofatică și catafatică, să credem deopotrivă celui care se îndoieste ca și celui care crede; în fond, așa cum răspicat ne spune textul scripturistic, nu există credință autentică fără o neastâmpărată îndoială: „Cred, Doamne, ajută necredinței mele”¹. Chiar dacă Adevărul e cunoscut, redescoperirea adevărilor noastre și ale lumii sunt singurele noime care dau strălucire divină existenței. Cu alte mijloace, la un alt nivel, scriitorul ne apare augustinian: *Confesiunile*, veritabilă spovedanie creștină, zămislesc – din pasiuni, îndoieli, aspirații, eșecuri – nu doar o filozofie, ci o nouă conduită socială. Sinceritatea e de multe ori șocantă (nici Rousseau nu a avut parte de priviri mai blânde): sclavi ai convenienței, crispați și artificioși, ne rămâne să respectăm această forță morală atunci când o întâlnim la alții. Fericitul Augustin ori Rousseau ne apar, fiecare, paradigmatici. Damian Stănoiu, la rândul-i, are forța, singura ce asigură înălțarea, de a ni se mărturisi, de a-și scruta cu detașare scăderile pentru a avea șansa de a și le excerpta. Stărnind de-o parte (în tagma monahală) revolta, de alta (în cea a literaților), condescendența, el împărtășește destinul dramatic al celor care, căutându-și locul, pribegesc străini pretutindeni.

II. Călugări și ispite

Stăpânind arta de a închipui literar, cu un umor tonic, simpatetic, înclinațiile, anevoie înfrânate, către cele lumești ale cuvioșilor, Damian Stănoiu

¹ Marcu, 9: 24. O interpretare a acestui minunat paradox, emblematic pentru orice adevărată iubire, la Miguel de Unamuno, *Agonia creștinismului*. Traducere și prefață de Radu I. Petrescu, Iași, Institutul European, 1993.

descrie o atare lume cu minuție de aurar, grijuliu – fără efort – cu orice detaliu. Dar imaginea chiliilor, a mănăstirilor unde imaginarul funcționează, cu o dramatică intensitate, în coerență profundă cu lumea dezlănțuită, nu e nicidecum nouă; scriitorul doar le adună și le articulează expresiv. Burlescul unor scene actualizează fragmente ale *Țiganiadei*, în care suntem martorii unei veritabile dezlănțuiri fabulatorii în răspăr cu orice precepte monastice. Intrarea diavolului în mănăstire, sub chip de fecioară, bineînțeles, dă la iveală instincte adânc îngropate. Dincolo de scena propriu-zisă, la Budai-Deleanu, nutrit din filozofia raționalistă a Luminilor, epopeea glisează înspre încredințarea că mănăstirea adăpostește nu eroi ai dumnezeirii, ci, mai degrabă, fanteze ale unui nobil rost.

Altele sunt însă resorturile scrierilor lui Stănoiu. Astfel, posturile îndelungate declanșează în acești apărători ai legilor divine o atenție constantă, obsesivă asupra mâncării. Ghelasie și Ghelvasie, vecini de chilii, sunt eroii unor scene antologice în care apucături altminteri umane constituie pentru slujitorii Domnului probe ale adevăratei lor credințe; în ochii păcătosului, însă, totul e explicabil prin modelele oferite de sfinții părinți, prin pilde ale Scripturii. Asocierile acestea, de o hilară naivitate, declanșează râsul clocotitor, lipsit de încruntarea moralizatoare:

„ – Scoal-în sus, că e târziu. Ce înseamnă atâta somn? Ai uitat ce-î scrie călugărului? Să postească mult și să doarmă puțin...

Părintele Ghervasie opri un căscat ce nu se mai isprăvea și apoi răspunse:

– A postit sfântul Antonie și au priveghiat cei de la Mănăstirea Neadormiților și pentru un păcătos ca mine... [...]. După ce mănânci cât șapte, e foarte drept să dormi măcar cât doi...

– Cuvioasa Anastasia gusta numai seara puțină pâine de orz și dormea cu capul pe pietre...

– Se prea poate... Dar sfânta Anastasia se trăgea din singlitici și înainte de a face călugăriță a înghițit destule bunătăți și a dormit numai pe moale. Dar păcătosul de mine, care m-am născut în sărăcie, trăiesc în lipsă și o să mor în mizerie, mi se cade să uit legile măcar la lăsatul-secului de brânză... [...]

– O să ți se tragă moartea din lăcomie și iadul din somn...

– Mai bine din lăcomie și din somn decât din pizmă și din defăimare. Tot o să fie Dracu mai îndurător. Cei șapte coconi din

Efes au dormit trei sute și șaptezeci și doi de ani, și tot au moștenit împărăția cerului...”².

Dacă ne limităm numai la această schematică înțelegere a mesajului auctorial vom greși, cu siguranță. Să urmărim, așadar, pentru o corectă deslușire a intențiilor autorului, alt personaj, emblematic pentru lumea monahală a scrierilor lui Damian Stănoiu. Desemnat să coboare în *civitas terrena*, părintele Ghedeon, simplă față bisericească, înfruntă eroic ispitele diavolești, mereu în calea sa. Hotărât să răzbune în răstimpul slujirii la parohie privațiunile alimentare mănăstirești prin bucate aromate și preaîmbelșugate, părintele rabdă supliciile și... pedeapsa divină: o criză de colică biliară. Michel Onfray, analist sensibil al fenomenului, găsește resorturi dramatice acestuia: „În spatele oricărui mâncăcios, cunoscător rafinat al mâncării și gastronom, se află aproape întotdeauna un copil care încearcă să-și domolească angoase trăite în primii ani de viață, un suflet răvășit a cărui nevoie de consolare este, adesea fără de voia sa, abisală.”³ Căderea în burlesc se realizează treptat și tot pe nesimțite personajul evadează de aici. Preot cu parohia sa, Ghedeon gândește – instigat de săteni, ne confirmă autorul – că nevoie ar fi, pentru păstrarea bunei rânduieli, de o preoteasă. Tentativele și, tot așa, eșecurile subsecvente, coerent redată în toate articulațiile lor, sunt, la rândul-le, seducătoare; comicul, cu diferitele sale fațete, funcționează perfect. Textul în întregime prilejuiește nenumărate desfătări spirituale. Cultura literară a autorului se insinuează discret, cu rol decisiv în configurarea structurii romanești și a viziunii sale; izbânzile eroului ca și expunerea subiectului, marcate prin titlurile capitolelor⁴, trimit la romanele cavalierești ale veacurilor medievale, cu luptători neînfricați, mereu în acțiune pentru cauze nobile.

² Secvența se regăsește în primele pagini din scrierea deja invocată, *Ucenicii sfântului Antonie* (Stănoiu [1958], 32-33).

³ Michel Onfray, *Rățiunea gurmandă. Filozofia gustului*. Traducere din limba franceză și note de Claudia Dumitriu și Lidia Simion, Nemira, 2001, p. 117. Problematika, analizată de către Onfray și în alt volum (*Pânțele filozofilor: Critica rațiunii dietetice*. Traducere din limba franceză și note de Lidia Simion, Nemira, 2000) se găsește, în această din urmă citată carte, sub cupola unui motto din Nietzsche, rezonant într-o oarecare măsură cu opera lui Stănoiu: „Există o problemă care mă interesează în mod cu totul deosebit și de care «salvarea umanității» depinde mult mai mult decât de cine știe ce veche subtilitatea teologică: este problema regimului alimentar.”

⁴ Pentru plasticitatea lor, iată-le înșirate aici: *Un suflet bun și un stomac păcătos, Ieromonahul Ghedeon se așează în parohia Scaieți, Slujbele din săptămâna mare,*

Cronicar al vieții monahale, Damian Stănoiu renunță la orgoliul auctorial, izbutind să-și înalțe eroii mai presus chiar de sine însuși. Retras într-un ungher, el se mulțumește să descrie, *sine ira et studio*, fără să ia aminte la cutumele tagmei, din care el însuși făcuse destulă vreme parte, fără să străbătă dincolo de faptele și vorbele personajelor. Nimic nu frânge unitatea acestor povestiri; realismul scrierilor conferă mai multă pregnanță textului, iar umorul consubstanțial își gradează intensitatea în raport cu normele, preceptele universului descris. În fapt, avem a face cu o ironie deschisă, „ziditoare”, descrisă cu precizie de către Jankélévich: „ironia deschisă este [...] principiul înțelegerii și comuniunii spirituale. [...] nu este acidă, ci conciliantă, estompând antitezele necruțătoare ale sarcasmului. Umorul, spune Cohen, elimină pesimismul răzbunător care ridică pumnul asupra virtuții. De fapt umorul *are o slăbiciune pentru cel pe care-l ironizează* (s.m.), pentru că a depășit răutatea extremă: bonomia lui nu este asemenea duioșiei ridicole, specifică naivității primare, ci este o tendință călită de șicanele cinismului.” (Jankélévich 1994, 144). Succesiunea plină de vervă a întâmplărilor și a reprezentărilor acestora anihilează pe moment orice intenție reflexivă a cititorului, captivat de curgerea textului, încât „morală” acestor *fabulae christianae* rămâne mai degrabă opțiunea cititorului.

Scrierile dedicate asceților reprezintă o panoramă fidelă, realistă, a vieții monahale. Laolaltă, ele dezvăluie, surprinzător în aparență, tocmai ceea ce conferă acestei comunități unitate și individualitate: dorința de a-și îndepărta, cu fiecare zi, zgura omenească a sufletului și de a da tot mai puternică strălucire luminii divine din ei. Dacă odinioară scriitorul a fost anatemitizat pentru atitudinea „ireverențioasă cu cele sfinte” s-ar cuveni să i se facă, fie și acum, dreptate. Consecvent cu sine însuși, scriitorul demonstrează egală afecțiune pentru personaje, cărora le recunoaște, mai presus de „scăderile inerente naturii umane”, o dorință intrinsecă, uneori chiar neconștientizată, de a fi buni apostoli ai Domnului; e, poate, cel mai atingător elogiu adus acestor asceți, tinzând totuși neîncetat spre o *imitatio Dei*⁵. Cu rare excepții, eroii răspund viziunii generale despre desăvârșirea morală, așa cum a fost

În acest capitol se vede ce a pățit părintele Ghedeon cu tot felul de slujnice, Așa a lăsat Dumnezeu..., Ieromonahul Ghedeon a fost silit de locuitori să viziteze pe proeșii vecini și să ia pildă de la ei, Gospodăria părintelui Ghedeon, În acest capitol se vede câte necazuri a tras părintele Ghedeon din pricina îndreptării calendarului, Părintele Ghedeon se îmbolnăvește de trai bun și se întoarce la mănăstire.

⁵ Despre asceză ca valoare a ortodoxiei vorbește, de pildă, Mircea Eliade în *Solilocvii*, București, Humanitas, 1991, p. 59-80 passim.

ea exprimată de către Vladimir Soloviov. Potrivit gânditorului rus, ea rezidă în trei sentimente, constitutive firii omenești: „în sentimentul de *rușine* care protejează demnitatea noastră de tendința acaparatoare a pornirilor trupești; în sentimentul de *milă* care ne face egali cu ceilalți și, în sfârșit, în sentimentul *religios* prin care se exprimă recunoașterea de către noi a Binelui suprem. [...] *Sintetizând imboldurile firii bune, rațiunea demnă le ridică la rang de lege* (s.a).” (Soloviov 1994, 521). Iar această desăvârșire morală nu este, și nu ar putea vreodată fi, o realitate a *acestei* lumi; aici își găsesc cea mai adâncă îndreptățire povestirile cu călugări ale lui Stănoiu. Paradoxal, ei ne apar totuși „mai” creștini și „mai” călugări, fiindcă pentru aceștia dogma și cutumele sunt asumate treptat, într-un proces dramatic și continuu spre spiritualizare. Mircea Eliade surprinde o atare trăsătură contradictorie a pustiei: „Iisus ar fi putut fi singurul îndreptățit să dea dogme absolute, iar el nu a dat, ci a lăsat pe fiecare să-și găsească dogmele proprii. [...] singura valoare reală și eternă a unei dogme e posibilitatea sa ceremonială, rituală, ascetică; posibilitatea de a se concretiza experimental, dramatic.” (Eliade 1991, 65).

Eroii nuvelor lui Damian Stănoiu, aspiranți ai liniștii și binelui terestre întâi și după aceea ai împărăției și răsplăților de sus, sfârșesc prin a atinge înălțimea la care dorințele, pulsunile afective, imperativele ființei sunt înfrânte în singurul mod cu rezultate certe și durabile: prin luptă. Însuși destinul scriitorului, un periplu între mănăstire și lumea învolburată, atestă nevoia de coerență între cutume și acte. Și chiar de n-a mărturisit, avem destulă îndreptățire să credem că acest cronicar mănăstiresc va fi gândit că nu aici, ci doar sus, lângă Domnul, te bucuri de armonia absolută. Până atunci, ești dator să lupți, în felul tău, pentru dobândirea paradiacei armonii veșnice. Iată-l, așadar, zugrăvit aici pe adevăratul și cel mai fervent credincios.

III. Excurs despre iubire

Două lumi, comunitatea monahală și mediul scriitoricesc, deopotrivă apropiate, deopotrivă îndepărtate, configurează și hrănesc existența lui Damian Stănoiu. Drama lui: de a fi străin în fiecare dintre ele. Sentimentul zădărniceii cu care ambele universuri sunt nu o dată privite din afară capătă în cazul lui Damian Stănoiu accente personale. Alerg în răstimpuri la Michel Tournier, pentru forța și densitatea concentrate în formularea sa interogativă: „Un scriitor folosește la ceva?” – întreabă, evident tendențios, un personaj din povestirea lui, *Să scrii în picioare*. Dintotdeauna scriitorul și-a asumat destinul, ce ni se înfățișează, în avanscenă, în dublă, antinomică ipostază:

hărăzit de astre, el e, în același timp, un individ inutil, prisoselnic, de multe ori sieși pierzător. Dar scriitorul clădește nu o lume în sine, sieși suficientă, ci, în mod necesar, o lume pentru ceilalți. În generozitatea sa, el se dăruiește cu ardoare pentru salvarea alor săi. O jertfă cristică e opera literară, de vreme ce, adesea, autorul își sfărtecă ființa; într-un elan declanșat și susținut de afecțiune, acesta răscolește în noi cele mai pregnante și definitorii trăsături umane, singurele capabile să ne conserve integritatea. Aici, într-o atare rețea ontologică se află Damian Stănoiu.

Atitudinea simpatetică a autorului pentru eroii săi denotă cea mai profundă manifestare creștină: iubirea, configurând chiar umanitatea fundamentală și, mai mult, obligatorie pentru existența omului în lumina lumii. Găsim înscris în *Întâia epistolă a lui Ioan* (3, 13-14, 18-19): „Nu vă mirați, fraților, dacă vă urăște lumea. Noi știm că am trecut din moarte la viață, pentru că iubim pe frați. Cine nu iubește pe fratele său rămâne în moarte. [...] Copilașilor, să nu iubim cu vorba, nici cu limba, ci cu fapta și cu adevărul. Prin aceasta vom cunoaște că suntem din adevăr”. Pe urmele lui Augustin, Hans Urs von Balthasar, unul dintre marii gânditori și teologi ai veacului trecut, recunoaște în iubire centrul de iradiere spirituală ce focalizează atât asupra laturii afective a omului, cât și asupra laturii sale raționale. „Forma iubirii creștine în semnul lui Hristos e absolut indivizibilă; nu poate fi nici vorbă de faptul că unii creștini se specializează pe latura transcendentă (numită și „eshatologică” sau contemplativă), iar alții pe latura imanentă (activă și „orientată spre lume”).” (Balthasar 2005, 111-112). Iubirea și cunoașterea se articulează coerent și obligatoriu unitar pentru creștinism. Erosul și logosul creștine, demonstrează Mircea Vulcănescu, reprezintă fundamentul rațional al existenței; Dragostea e Dumnezeu, adică „Dumnezeu e arătat și apropiat ca Dragoste, iar lumea toată, cu lucrurile și cu temeiurile ei, nu sunt decât produsul acestei Dragoste” (Vulcănescu [1991], 19). Corolar al existenței, alfa și omega, iubirea e modalitatea prin care ni se profilează umanitatea și, totodată, prin care se învederează esența noastră divină. Dramatică, existența scriitorului duce cu sine toată această înțelegere adâncă, conștient că realitatea ne prilejuiește mai mult decât alegeri între da și nu; existența terțului inclus o dovedește. Basarab Nicolescu decelează acest impuls al ființei, alert și tranșant în decizii: „Gândirea obișnuită este foarte vorbăreată: ea ne spune fără încetare ce este adevărat și ce este fals și fabrică permanent imagini adaptate la scara noastră macrofizică” (Nicolescu 1999, 82). Sceptic cât privește propria-i putere de selectare a adevărurilor solide, atunci când

această primă soluție, dihotomică, nu este totuși îmbrățișată, individul regresează cu o grație alarmantă către ființa care preferă preluarea mimetică a unor șabloane existențiale. Însă nu o atare atitudine, gregară în esența ei, ne dă șansa salvării; „omul își regăsește inocența atunci când regăsește «direcția mersului» și când se supune vocației firești a mișcării, care înseamnă a merge și a progresa. Este adevărat că acest drum poate cere sacrificii sfâșietoare și încercări cumplite...” (Jankélévitch 2001, 240). În acord, deși în alt plan, cu universul lui Damian Stănoiu, romanul scriitorului suedez Artur Lundkvist, *Îndoiește-te, cruciatule*, reprezintă (și) un dramatic avertisment asupra efectelor distructive ale lipsei de reflecție, condiție peremptorie a celor durabile. Anselm de Canterbury, părinte al soteriologiei de factură teologică, surprinde, fără să blameze, însă, natura păcătoasă și găsește calea cumpătării pentru a explica resorturile unor atare manifestări și, apoi, căile salvării; după cum, iarăși, mărturisește această dinamică dramatică a cunoașterii și înțelegerii. În *Proslogion* (*Proslogium sive fides quaerens intellectum* „Precuvântare sau credința căutând înțelegerea”), e. g., Anselm identifică această forță și înțelegere paradoxală chiar în manifestarea dumnezeirii, modelul absolut, deslușind *Quomodo ergo et justum est ut malos punias et justum est ut malis parcas* (*Prooemium*, 10)⁶ „Cum, așadar, este drept și când îi pedepsești pe cei răi, este drept și când îi aperi pe cei răi” (trad. n.).

Dinamica jocului literar practicat de către Damian Stănoiu se regăsește creionată de către Jankélévitch (1994, 148): „ironia umoristică ascultă de o vocație spirituală – transcendentă, pentru că ironia subliniază mereu mai mult adevărul și bunătatea spiritului, și immanentă în același timp, pentru că această subliniere nu încetează să se precizeze de-a lungul negațiilor batjocoritoare care ridiculizează falsa spiritualitate.” Soluțiile apriorice, ca și judecățile înguste, păstrează în sine o inevitabilă doză de eroare. Ierarhizările definitive, privirile rigide, încremenite nu au absolut nimic în comun cu *homo sui transcendentalis* (Nicolescu 1999, 81 *ssq.*). Drama inculcată narațiunilor ce este, nu mai puțin, în felul ei, drama scriitorului însuși, cotopește treptat – discret, dar ferm – narațiunea. Din focul luptelor săvârșite pe frontul interior al ființei se înalță, purificat, cel care a înțeles și a acceptat „direcția mersului”. Numai că, „Pentru ca «harul» să lucreze [...] cel disperat se va păzi să tragă

⁶ Am recurs la ediția electronică din Migne, de pe *Documenta Catholica Omnia* (http://www.documentacatholicaomnia.eu/04z/z_10331109__Anselmus_Cantuariensis__Proslogion_Seu_Alloquium_De_Dei_Existencia__MLT.pdf.html) (ultima accesare: 16. I. 2023).

cu ochiul la propria-i disperare; «harul» lucrează când stăm cu spatele, ca în cuvintele lui Claudel despre Animus-și-Anima; «harul» lucrează... dar sst! Uitați asta pe dată, pentru că nu ne dă voie s-o știm. Nu trebuie să tragem cu ochiul... Dar ce trebuie să privim? Acum înțelegem: trebuie să ne privim în față partenerul, drept în ochi, și să nu ne gândim decât la el: iată vocația afirmativă prin excelență; a interzice viziunea oblică și indirectă înseamnă să ne reamintim că tropismul altero-centric este condiția oricărei purități; nu corelatul este făcut pentru relație, ci relația are drept unică rațiune de a fi și conținut unic corelatul.” (Jankélévitch 2001, 228). În loc să ne abandonăm, comozi, în câmpul lat al verdictelor apriorice, lectura operei lui Damian Stănoiu, ai cărei eroi – când naivi, senini, angelici, când vitriolanți, radicali, diabolici – sunt fețele mănăstirești, se cuvine să coborâm întâi în bolgiile textului, pentru a avea șansa de a ne înălța, împreună cu mare parte dintre eroii înșiși, în lumina paradisiacă a îndoielilor, acceptărilor, înțelegerilor.

Bibliografie:

- Balthasar, Hans Urs von. 2005. *Iubirea: formă a revelației*. Traducere din limba germană: Ioan Inesc. Editura Galeria Gutenberg.
- Cantuariensis, Anselmus, *Proslogion seu Alloquium de Dei existentia*, în *Patrologia Latina* (J. P. Migne), consultată online: *Documenta Catholica Omnia* http://www.documentacatholicaomnia.eu/04z/z_1033_1109__Anselmus_Cantuariensis__Proslogion_Seu_Alloquium_De_Dei_Existentia__MLT.pdf.html (ultima accesare: 16. I. 2023).
- Călinescu, George. 1991. *Cronici și recenzii literare. Vol. I: 1927-aprilie 1932*. Ediție de Andrei Rusu. Note și comentarii de Ion Bălu și Andrei Rusu. București: Editura Minerva.
- *** 1979. *Dicționar de literatură română. Scriitori, reviste, curente*. Coordonator: Dim. Păcurariu. București: Editura Univers.
- Eliade, Mircea. 1991. *Solilocvii*. București: Humanitas.
- Jankélévitch, Vladimir. 1994. *Ironia*. Traducere din limba franceză de Florica Drăgan și V. Fanache. Postfață de V. Fanache. Cluj-Napoca: Editura Dacia.
- Jankélévitch, Vladimir. 2001. *Pur și impur*. Traducere din limba franceză de Elena Brândușa-Steiciuc. Nemira.
- Nicolescu, Basarab. 1999. *Transdisciplinaritatea. Manifest*. Traducere de Horia Mihail Vasilescu. Polirom.

- Onfray, Michel. 2000. *Pântelele filozofilor. Critica rațiunii dietetice*. Traducere din limba franceză și note de Lidia Simion. Nemira.
- Onfray, Michel. 2001. *Rațiunea gurmandă. Filozofia gustului*. Traducere din limba franceză și note de Claudia Dumitriu și Lidia Simion. Nemira.
- Soloviov, Vladimir. 1994. *Îndreptățirea binelui. Filozofia morală*. Traducere și note de Nina Nicolaeva. Cuvânt înainte de Ion Ianoși. Humanitas.
- Stănoiu, Damian. [1958]. *Ucenicii sfântului Antonie. Necazurile părintelui Ghedeon. În căutarea unei parohii. Dragoste și smerenie. Alegere de stareță*. București: Editura de Stat pentru Literatură și Artă.
- Unamuno, Miguel de. 1993. *Agonia creștinismului*. Traducere și prefață de Radu I. Petrescu. Iași: Institutul European.
- Vulcănescu, Mircea. [1991]. *Logos și eros. Creștinul în lumea modernă. Două tipuri de filosofie medievală*. Paideia.